

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi

The Journal of International Social Research

Cilt: 6 Sayı: 26

Volume: 6 Issue: 26

Bahar 2013

Spring 2013

www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

KÜRESELLEŞME SÜRECİNDE HRİSTİYANLIK VE HRİSTİYANLIĞIN KÜRESELLEŞMESİ

CHRISTIANITY IN THE GLOBALIZATION PROCESS AND THE GLOBALIZATION OF CHRISTIANITY

Abdullah METİN*

Öz

Bu çalışmanın amacı Hristiyanlığın küreselleşme sürecinden ne şekilde etkilendiğini ve Hristiyanlığın nasıl küreselleştiğini araştırmaktır. Roma hukuku ve Antik Yunan felsefesi ile birlikte Batı medeniyetinin üç sacayağından birisi olan Hristiyanlık ve son iki yüzyılda dünyayı epeyce değiştirmiş bir olgu olan küreselleşme birbirlerini karşılıklı olarak etkilemişlerdir. Bu etkileşim sürecinde Hristiyanlığın ana omurgasını oluşturan Katoliklikle birlikte, Ortodoksluk ve Protestanlık mezhepleri de önemli değişimler geçirmiştir. Vatikan, modernitenin bazı değerlerini benimseme ihtiyacı hissederken, modernite ile daha uyumlu bir yapıya sahip olan Protestanlık farklı görünümeler altında hızlı bir yayılma içerisine girmiştir. Bu yayılmanın toplumsal hayattaki yansımaları sınırlı olsa da bireylerin daha fazla dinselleşmesine sebep olma yoluyla, küreselleşmeye dinsel bir karakter kazandırmıştır.

Anahtar Kelimeler: Hristiyanlık, Küreselleşme, Pentekostalizm, Karizmatik Hristiyanlık, Evangelizm, Dinselleşme, Sekülerleşme.

Abstract

The aim of this study is to discuss how Christianity has been affected by globalization and how it has globalized. Roman law, Ancient Greek philosophy and Christianity, which are the main components of Western civilization, and globalism, which has transformed the world enormously for the last two centuries, have affected each other. During this interaction process, some remarkable changes have been observed within the major divisions of Christianity, namely Catholicism, Protestantism and Orthodoxy. Whereas Vatican needed to display a positive attitude towards some values of modernity, Protestantism, whose structure is more compatible with modernity, began to spread over the world rapidly. Even if the reflections of this expansion are limited, it has given a religious character to globalization by increasing the religiosity of the individuals.

Keywords: Christianity, Globalization, Pentecostalism, Charismatic Christianity, Evangelism, Religionization, Secularization.

Giriş

Küreselleşen dünyada sekülerleşme artıyorsa, bu, küreselleşmenin temelinde dinin etkisinin mevzu bahis edilmeyecek derecede sınırlı olduğunu gösterir. Dünyanın

* Arş. Gör., Gazi Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Kamu Yönetimi Bölümü, abmetin@gmail.com

sekülerleştiğinin kabulü, dinin küreselleşme sürecinden etkilendiği ama onu etkileyemediği anlamına gelecektir. Bu sebeple, din ve küreselleşmenin etkileşimi konusuna girmeden önce dünyanın sekülerleştiğinin (secularization) mi yoksa dinselleştiğinin (religionization) mi tartışılması gerekmektedir.

Modernlik ve sekülerleşme arasında bir paralellik olup olmadığı konusu Karl Marx, Max Weber, Sigmund Freud, Emile Durkheim ve daha birçok teorisyen tarafından tartışılmış ve moderniteyle birlikte dinin de zayıflayacağı öngörülmüştür. Özellikle Weber rasyonelliğin ortaya çıkışının ve bilimin ilerlemesinin batıl inançların yerini alacağını belirtmiş, bunu da dünyanın büyüünün bozulması olarak nitelendirmişti. 1950 ve 60'lardaki "sekülerleşme teorisi" de dinin düşüşünü ilan etmişti. Oysa 21. yüzyıla girerken dinin gerilemediği ve hatta belki toplumların daha fazla dinselleştiği teorisi dile getirilmeye başlandı. Bir dönem çalışmalarında sekülerleşme teorisini savunan Berger bile "sekülerleşmiş bir dünyada yaşadığımız zannı yanıltır" itirafını yaptı (1999: 2). Berger'e göre şu karşılaştırma modernite ile sekülerleşme paralellliğini oldukça zorlaştırmaktadır: "Amerika Avrupa'dan daha dindardır ama Avrupa'dan daha az modern olduğunu söylemek çok güçtür" (2005: 341).

Sekülerleşme şu an tüm dünyadaki entelektüel ve kültürel elitler arasında ve Batı Avrupa'da daha fazla görülmektedir (Berger, 2005: 342). Dünyanın geri kalan bölgesinde/kesiminde ise Beyer'in deyiimiyle toplumun dinselleşmesinden (religionization) bahsedilebilir (2007: 182). Dinselleşmede, toplumun sosyal ve teknolojik baskılarına maruz kalan ve devamlı olarak değişen küresel çevrede anlam ve kimlik problemleriyle karşı karşıya gelen dini direnişlerin etkisi büyüktür. Berger'e göre böyle bir çevrede din anlamın ve kimliğin kaynağı olmuştur. O, sekülerleşmenin başarıya ulaşmayacağını şu sözlerle ifade eder (1996: 7):

Azınlık bir grup din sosyologu ölmek üzere olan şu eski sekülerleşme tezini kurtarmaya çalışıyorlar: modernleşme sekülerleştirir, İslami ve Evangelist hareketler son savunmalarını yapmaktalar. Nihayetinde sekülerleşme zafere ulaşacak, ya da başka bir ifadeyle, İranlı mollalar, Pentekostal vaizler ve Tibetli Lamalar Amerikan üniversitelerindeki edebiyat profesörleri gibi düşünecek. Bu tez hiç de ikna edici değil.

Berger -bazı istisnalar dışında- dünyanın daha önce olduğu kadar dindar; hatta bazı yerlerde hiç olmadığı kadar dindar olduğunu belirtir. Ona göre bu durum, sekülerleşme diye bir şeyin olmadığı anlamına gelmez; bunun anlamı, sekülerleşme olgusunun direkt olarak moderniteye bağlı olmadığı ve onun kaçınılmaz bir sonucu olmadığıdır (2005: 338). Peterson, "din değişiyor ama ortadan kalkmıyor" (2001: 1). görüşüyle bu yargıyı destekler. George Thomas ise çağdaş dünyanın daha fazla seküler ve daha fazla dinsel olduğunu iddia eder (2007: 35). Bu üç görüş birbirleriyle bağlantılıdır. Şöyle ki, modern dünyada din için en büyük tehdit varlığını yitirmekten ziyade toplumsallığını yitirmektir. Şahsileşme (privatization) yani dinin Tanrı ile kul arasında bir inanç ilişkisine indirgenmesiyle dinin niteliği değişmektedir. Nitekim dinlerin geleceği ile ilgili öngöründe bulunan Berger ve Casanova'ya göre, liberal modele adapte olmayan ve şahsileşmeye direnen dinler modern dünyada başarılı olacaklar, diğerleri ise düşüşe geçecektir (Payne, 2003: 139). Şahsileşen dinin, mensuplarını sekülerleşmekten kurtaramayacağı, dinleri de toplumsal yaşamdan soyutlayacağı açıktır. Bu noktada Beyer toplumun küreselleşmesinin 1960'lardaki bazı teologların iddia ettiği gibi Tanrı'nın ölümüne sebep olmadığını, Tanrı'nın hala cennetinde olduğunu ve dünyayı yönettiğini ama şeytanın görünümünün belirsizleştiğini, Tanrı'nın hala sevildiğini ama ondan korkmanın güçleştiğini iddia ederek (2000: 86) Peterson'un ve Thomas'ın tezlerini desteklemiş olmakta, bireyin dinsellik ile sekülerliğinin biraradalığını da örneklendirmektedir.

Dinin Küresel Söylemi

Zygmunt Bauman küreselleşme ile evrenselleşme arasında fark olduğunu belirtir. Ona göre küreselleşme küresel inisiyatif ve girişimlerden çok, niyet edilmemiş ve beklenmedik oluşuyla ün salmış küresel etkilere atıfta bulunan, Jowitt'in "yeni dünya düzensizliğinin" başka bir adı iken, evrenselleşme fikri küresel ölçekte bir *düzen kurma* umudu, niyeti ve kararlılığını ifade etmektedir (2010: 69). Eğer evrenselleşmenin merkezinde ortak iyi, ortak akıl, ortak

inançlar, ortak değerler var ise, o halde dinlerin küreselleşmesinin öncelikli şartı evrenselliktir. Bir din, farklı milletlerden, farklı dillerden, farklı kültürlerden insanları ortak değerler ya da inanç sistemi etrafında buluşturabildiği zaman küreselleşebilecektir. Örneğin, İslam'ın evrensel bir din olduğunu söylemek, bu dini kabulde hiçbir ön şart aranmadığını ve bu dinin cemaatsel olarak tüm milletlerin, bireysel olarak da tüm insanların ihtiyaçlarına cevap verebilirliğini ilan etmek demektir. Oysa Yahudilik gibi dini tek bir ırka has kılan ve katılımı sınırlayan bir din evrenselleşemeyeceği için küreselleşemeyecektir de. Günümüzde evrenselleşme söylemini belli bir çerçeveye oturtmuş olan iki önemli din İslam ve Hristiyanlıktır.

Daha Marshall McLuhan dünyanın “küresel köy” (global village) haline geldiği ilan etmeden önce Pierre Teilhard de Chardin 1930’larda insanlığın gezegenleşmesi (planetization) kavramını ortaya atmış ve küreselleşmeyi (kendi deyimiyle gezegenleşmeyi) çağımızın kökleri derinlere inen dini hareketi olarak tanımlamıştır (Kale, 2004: 97). Robertson da dinin son yıllarda global söylemin ajandasının zirvesine yerleştiğinin açık olduğunu belirtmektedir (2007: 21).

Casanova dinlerin küreselleşmesinin temelinde yer alan önemli bir kavrama dikkat çeker: alansızlaşma (de-territorialization). Alansızlaşma, değerlerin bir coğrafi alandan, bir kültür alanından hatta bir din alanından çıkıp evrenselleşmesi olarak tanımlanabilir. Casanova’ya göre Yahudilerin ve Müslümanların İspanya’dan sürülmesi modern evrensel alansızlaşma sürecinin başlangıç noktası olarak görülebilir. Çünkü Yahudiler ve Müslümanlar yeni Katolik ulus devletin öznelere olamazlardı. Batı Hristiyan medeniyeti (Christendom) ulus devletler halinde alansızlaşan ilk medeniyetti ve insanlar devletin öznelere veya vatandaşları olmadan önce, devletin milli kiliselerinin üyeleri haline gelmişlerdi (2001: 428). Nitekim -J. Piscatori’nin belirttiği gibi- diğer dinler de aynı sürece boyun eğmiş ve en nihayetinde İslam da egemen bölgesel devletlerin deli gömleğini giymiştir (aktaran Casanova, 2001: 429).

Shen, coğrafi alanın önemini reddetmemekle birlikte küreselleşmenin sosyal bağların alansal (territorial) mantıktan ayrılması koşullarını yarattığını ve insan evrenselleşebilirliğini (universalizability) ortaya çıkarttığını belirtmektedir (2007: 179). Bu noktada Casanova globalizasyonu (glocalization) alansızlaşmanın bir boyutu olarak görür (2001: 429). Dinler açısından bakıldığında, bu, alandan hareket edip küresel bir misyonu savunmak olarak da nitelenebilir.

Günümüzde küreselleşmenin, dinlerin ve eski medeniyetlerin ulus devletlerin kendilerine giydirdiği deli gömleğinden kurtulmalarına yardımcı olduğu söylenebilir. İslam’ın Ortadoğu dini ve Hristiyanlığın da Avrupa dini görünümünden uzaklaştığı göz önünde bulundurulduğunda küreselleşmenin dinlere rahat bir hareket alanı sağladığı görülecektir. Bu küresel sistemin faydasına da olabilir. Eğer Bauman’ın deyimiyle küreselleşme yeni dünya düzensizliği ise -Robert Schreiter’in belirttiği gibi- küresel sistemin yoksun olduğu ahenk ve düzeni dinler sağlayabilirler (aktaran Ormerod ve Clifton, 2009: 3).

Küreselleşmenin Hristiyanlığı Etkilemesi

(Miladi) takvimlerdeki tarih ile Hristiyanlığın tarihi aynıdır. İlk merkezi Kudüs olan bu din, Roma İmparatorluğu’nun Hristiyanlığı kabulüyle merkezini Roma’ya taşımış ve güncel görünümünü de burada kazanmıştır. Hristiyanlığın Avrupa’da en büyük dönüşümü kurumsallaşmak olmuş ve İsa’nın vücudu ya da Kutsal Ruh’un meskeni olarak görülen Kilise, elde ettiği güç ile Ortaçağ Avrupa’sının feodal yapısı ve iktidar ilişkileri içerisinde zirvede yer almıştır. Roma hukuku ve Antik Yunan felsefesi ile Batı medeniyetinin üç sacayağından birisi olan Hristiyanlık Avrupa’da sosyal, iktisadi ve siyasi yaşamı önemli dereceye etkilerken, kendisi de Rönesans, Reform, Aydınlanma dönemlerinde değişime zorlanmıştır. Yani bir yandan dönüştürürken, diğer yandan değişen Avrupa ile birlikte kendisi de değişmiştir. Nitekim, Sören Kierkegaard’ın “biz her an Hristiyan oluyoruz” (aktaran Attas, 2003: 28) sözüyle kastettiği tam da bu dönüşüm sürecidir. Rönesans, Reform ve Aydınlanma dönemlerinde

çoğunlukla Kilise'nin otoritesi, kimi zaman da Hristiyanlığın kendisi sorgulanmıştır. Modernitenin ve küreselleşmenin getirdiği iktisadi, toplumsal ve siyasal yaşam Hristiyanlık ve Kilise üzerinde ciddi etkiler göstermiştir. XI. yüzyılda Ortodoksluk ve Katoliklik olarak bölünen Hristiyanlığa, XVI. yüzyılda Reform hareketi sonucu Protestanlık da eklenmiştir. Bu üç mezhepten Hristiyanlığın ana omurgasını yine Katoliklik devam ettirmekle birlikte, modernite ile uyumu sayesinde Protestanlığın -Weber'in "Protestan Ahlakı ve Kapitalizmin Ruhu" isimli kitabında belirttiği üzere özellikle kapitalizmin temellerinde yer alması sebebiyle- modern dünyanın görünümüne daha fazla katkısı olduğu söylenebilir. Bu üç mezhebin ve bunların günümüzdeki alt akımlarının otorite referansları aşağıdaki tablolarda gösterilmiştir.

Tablo 1: Geleneksel Hristiyanlıkta Öncelikli Otorite

Mezhep	Otorite
Ortodoks	Kilise, gelenek, kominyon
Katolik	Kilise, gelenek, Papa
Protestan	Kitap, kilise

Kaynak: Woodhead, 2005: 182

Tablo 2: Modern Dünyada Hristiyanlıkta Öncelikli Otorite

Kilise	Otorite
Ortodoks	Kilise, gelenek, kominyon
Katolik	
a. Muhafazakar	Kilise, gelenek, Papa
b. Liberal	Akıl, tecrübe
c. Karizmatik	Kutsal Ruh, Kitap
Protestan	
a. Evangelist	Kitap
b. Liberal	Akıl, tecrübe
c. Karizmatik	Kutsal Ruh, Kitap

Kaynak: Woodhead, 2005: 182

Hristiyanlığın üç mezhebinden en büyüğü yaklaşık 1.2 milyar mensubu ile Katolikliktir. Onu Protestanlık ve Ortodoksluk izler. Katolikliğin başkilisesi Roma Kilisesidir, başında da Roma başpiskoposu yani Papa yer alır. Ortodokslukta ise tarihsel olarak 4 patriklik üstündür: Konstantinopol, İskenderiye, Antakya ve Kudüs. Ortodoksluğun bugün en geniş bağımsız kiliseleri Rusya, Romanya, Yunanistan, Sırbistan ve Bulgaristan'dadır. Bu tarihsel farklılık, Roma Katolikliği ile Ortodoksluğun modern zamanlardaki yollarını da farklılaştırmıştır. Devletin üstünde yer alma geleneği ile Katoliklik, yükselen seküler devlet tarafından ciddi anlamda tehdit edilememiştir. Oysa Ortodoksluk için modernite neredeyse tamamen negatif ve yıkıcı bir güç olmuştur ve geleneksel şeklinden dolayı Ortodoksluk seküler milliyetçiliğe direnecek kaynaklardan yoksundur (Woodhead, 2005: 191). Rus Ortodoksluğu "Üçüncü Roma" (Third Rome) fikrini geliştirse de bu fikre rağbet fazla olmamıştır ama Katolikliğin "Ebedi Roma" fikri (Eternal Rome) halen canlıdır. Üçüncü Roma fikrinin Amerikan versiyonu ise Romasızlık (no Rome) veya Romalardır (plurality of Romes) (Freston, 2007: 48).

Küreselleşme ve Hristiyanlık ilişkisi, Protestanlık üzerinden daha yoğun bir şekilde yürümektedir. Hristiyanlığın son yüzyıldaki yayılmasında daha aktif olan Karizmatik Hristiyanlık (Charismatic Christianity), Evangelizm (Evangelism) ve Pentekostalizm (Pentecostalism) gibi akımlar Protestanlık değerlerine sahiptirler. Evangelizm, modernite bağlamında gelişen bir Hristiyanlık şekli oluşturan ve 16.yüzyıl Reformasyon'un en belirgin özelliklerini taşıyan Protestan Hristiyanlığın içerisinde yer alan geniş bir harekettir. Bir kilise veya tarikat değildir ama Hristiyanlığın yaygın bir akımıdır (Woodhead, 2005: 197). Berger'e göre Evangelist yükseliş nefes kesicidir. Coğrafi olarak kapsamı çok geniştir; Doğu Asya, bütün Çin cemaatleri, Güney Kore, Filipinler, Güney Pasifik, Aşağı Sahra (burada geleneksel Afrika dinleriyle sentezlenir) ve eski komünist ülkelerde yayılmaktadır. En başarılı görüntü ise Latin Amerika'dadır; Birleşik Devletler sınırının güneyinde 40-50 milyon Evangelist vardır (1999: 8). Berger'in makalesini kaleme almasından 13 yıl sonra bu sayı çok daha yukarılara çıkmıştır. Protestan ve Katolik kiliselerini etkileyen Karizmatik Hristiyanlık, İslam ile birlikte dünyanın hızla yayılan iki akımından/dininden biridir. Karizmatik yenilenmenin en büyük etkisi

gelişmekte olan ülkelerde ve Üçüncü Dünya ülkeleri üzerinde olmuştur; özellikle Latin Amerika ve Afrika'da Aşağı Sahra, Filipinler, Pasifik kıyısı (her şeyden önce Kore), Çin, Doğu Avrupa'nın bazı kısımları, özellikle Romanya bunlar arasında kayda değerdir (Woodhead, 2005: 201).

Yeni sayılabilecek akımlar arasında Pentekostaller'e özel bir sayfa açmak gerekiyor. Zira Jenkins'e göre 1900'lerin başında bir avuç iken bugün sayısı birkaç yüz milyona ulaşan Pentekostaller geçen yüzyılın en başarılı toplumsal hareketidir (2002: 8). Berger'e göre Pentekostalizm Evangelizm'in içinde yer almaktadır (1999: 8). İsmi, İsa'nın göğe yükselişinin ellinci gününden gelmektedir. Yeni Ahit'te Pentekost gününde Kutsal Ruh'un yeryüzüne indiğinden ve o gün insanların farklı dillerde konuşmaya başladıklarından bahsedilir (Elçilerin İşleri, 2/4-9). Pentekostalizm'in bir akım olarak sembolik tarihi 1 Ocak 1901'de Topeka/Kansas'da kurulan C. F. Parham's Bible okuludur. Popülerleşmesi ise 1906'da Azusa Street Los Angeles canlanması ile olur ve Amerikan misyonerliği ve kapitalist yayılmanın sırtında bütün yerküreyi gezmiştir. Genel olarak kabul edildiği üzere Pentekostaller tecrübe odaklıdır; Ruh'un gücü ile Tanrı'yı tecrübe etme üzerine odaklanan bir maneviyattır bu (Ormerod ve Clifton, 2009: 16). Ruhsal hediyeleri önemseyen Pentekostaller bu inançlarını Yeni Ahit'te yer alan Korintliler babına dayandırır (Korintliler, 12/7-10):

Herkesin ortak yararı için herkese Ruh'u belli eden bir yetenek veriliyor. Ruh aracılığıyla birine bilgece konuşma yeteneği, ötekine aynı Ruh'tan bilgi iletme yeteneği, birine aynı Ruh aracılığıyla iman, ötekine aynı Ruh aracılığıyla hastaları iyileştirme armağanları, birine mucize yapma olanakları, birine peygamberlikte bulunma, birine ruhları ayırt etme, birine çeşitli dillerle konuşma, bir başkasına da bu dilleri çevirme armağanı veriliyor.

Jenkins'e göre Pentekostaller Protestanlık içerisinde ele alınmalıdırlar. Çünkü Protestanlık gibi onlar da gelenek ve kurumsal kiliseden uzaklaşarak Kutsal Kitap'ı otoritenin kaynağı olarak alırlar. İkisi arasındaki fark ise, Protestanlık daha ziyade geniş orta sınıfa seslenirken, Pentekostalizm'in fakirlerden ve toplumun en fakir kesimlerinden destek görmesidir (Jenkins, 2002: 63).

Ormerod ve Clifton, Pentekostalizm'i Katolik Kilisesi'nin karşı sürümü olarak nitelerler: "Katolikliğin tersine kısa bir mirası, merkezilikten uzak bir yapısı ve gayri resmi bir teolojisi (ecclesiology) vardır" (2009: 15). Pentekostalizm'in bu değerleri ve yapısı ona Katoliklik karşısında avantaj sağlamaktadır. Çünkü Woodhead'ın da belirttiği gibi, Pentekostalizm'de yerleşme bir sorun değildir, çünkü (a) eski bir yapı değildir ve dolayısıyla Avrupa-merkezci geleneği yoktur. (b) resmi bir yapısı ve kutsal rahipliği yoktur; *sadece insanlar için bir hareket değil, aynı zamanda insanların hareketidir* (2005: 189). Pentekostalizm'in bu özellikleri hızlı yayılmasını sağlamıştır. Bu başarılı yayılma sonucunda Roma Katolikliğinin -özellikle Latin Amerika'da- Pentekostal özellikleri kendisine uyarladığına dair işaretler vardır. Pentekostalizm'in bu başarısı ve genel olarak Protestanlığın hızlı yayılışı; küreselleşen dünyada kiliselerin çeşitliliği yok sayması ve kendi inanç versiyonlarını Hristiyanlığın doğru yorumu olarak kabul etmesinin daha fazla mümkün olmadığını göstermektedir. Bu süreçte özellikle Katolikliğin/Vatikan'ın/Kilise'nin geçirdiği değişimi incelemek önemlidir.

Paulcu mektuplarda resmedildiği üzere Kilise, Mesih'in vücududur. Eğer kilise bir kişinin vücudu ise, o halde Mesih kurumsal bir kişiliktir. Onun beşeriliği bireysel olarak anlaşılamaz, o bütün insanlığı kapsayıcıdır (Payne, 2003: 143). Mesih Kilise'yi donatmıştır. Kutsal Ruh Kilise'de yaşar ve onu canlandırır (Ormerod ve Clifton, 2009: 19). Mesih'in vücudu olarak resmedilen ve Kutsal Ruh'un kendisi içinde yaşadığına inanılan ve ruhları kurtarmayı (saving souls) misyon edinen Kilise, kendisini kurtuluşun tek kaynağı olarak görmektedir: *extra ecclesiam nulla salus* yani Kilise'nin dışında kurtuluş yoktur. Protestanlığın babası ve Roma Kilisesi'ne karşı çıkan Martin Luther ise Kilise'nin her zaman reform içinde olması, kendisini yenilemesi gerektiğini şu sloganla ifade ediyordu: *ecclesia semper reformanda*.

Kilisenin küresel süreç içindeki dönüşümüne şu iki olay örnek olarak gösterilebilir. Birincisi, Papa IX. Pius tarafından 1864'te yayınlanan Hatalar Listesi'dir (The Syllabus of Errors). Modern devleti ve özgürlükleri mahkûm eden 80 maddelik bu listede Papa IX. Pius hata olarak gördüğü tespit ve önerileri toplamıştır. Listenin bazı maddeleri şöyledir (Pius, 1864):

15. Her insan aklın yol göstericiği altında doğru olduğunu düşündüğü dini sahiplenmekte özgürdür.
21. Katolik Kilisesi'nin dogmatik bir şekilde kendini tek doğru din olarak tanımlama gücü yoktur.
24. Kilise, doğrudan ya da dolaylı, geçici bile olsa, güç kullanma yetkisine sahip değildir.
37. Papa'nın otoritesinin zayıfladığı veya bu otoriteden tamamen kopuk ulusal kiliseler kurulabilir.
44. Sivil otorite din, ahlak ve maneviyatla ilgili konularda müdahalede bulunabilir.
77. Günümüzde, diğer bütün ibadet şekilleri dışlanarak, Katolik Kilise'sinin devletin tek dini olarak kabul edilmesi münasip değildir.
80. Roma Başpiskoposu kendini ilerleme, liberalizm ve modern medeniyet gibi terimlerle uzlaştırabilir/uzlaştırmak zorundadır.

İkincisi ise -Hatalar Listesi'nin hazırlanmasından yaklaşık 100 yıl sonra- Woodhead'in Katolikliğin kaleliğinin sonu olarak yorumladığı, II. Vatikan Konsili'nin (1962-1965) kararlarıdır. Bu konsilde 3000 bin piskopos ve çok sayıda teolog, Katolikliğin ayırt edici niteliğini kaybetmeden modern dünyaya nasıl açılabilceğine cevap bulmaya çalışmışlardır. II. Vatikan Konsili şu önemli değişikliklere kapı açmıştır (Woodhead, 2005: 185) :

- daha az hiyerarşik ve daha az nüfuzlu bir kilise anlayışı; din adamları dışındaki büyük katılıma da vurgu yaparak Tanrı'nın bütün insanları olarak bir kilise modeli,
- kilise ayinlerinde Latince'den ziyade anadillerin kullanımı,
- diğer dinlere ve kiliselere açıklık,
- din de dahil, özgürlüklerde kişisel karar alma haklarının kabulü,
- modern devletin ve demokrasinin meşruluğunun kabulü.

II. Vatikan Konsili'nde milli devlet, demokrasi (ki burada Roma Katolikliğinin kendi kurumsal düzenlemesinde demokrasinin meşruluğunu kabul etmediğini belirtmek gerekir) ve piyasa ekonomisine (kendisinden önceki sosyal genellere gibi II. Vatikan Konsili de kapitalizmin sert, yıkıcı ve insan karşıtı eğilimlerini eleştirmektedir) yönelik düzenlemeler önemlidir. İlginç bir şekilde, II. Vatikan Konsili'nin ve resmi kilise öğretisinin en güçlü direnci, modern sosyal devrimin önemli bir yönü olan kadının özgürleşmesine karşı olmuştur (Woodhead, 2005: 185).

II. Vatikan Konsili kararlarının IX. Pius'un Hatalar Listesi'ni tersine çevirdiğini söyleyebiliriz. Papa II. John Paul'un şu sözleri ise Kilise'nin insan haklarına saldırı noktasından onu savunma noktasına geldiğinin göstergesidir (Paul, 1997: 203-4):

Bireyin ortaya çıkışı insani hukukun temelindedir. İnsanların hakları gibi devleti aşan meseleler vardır. Ne yazık ki, bugün de dün olduğu gibi, insanoğlu ve onun ihtiyaçları, uluslararası hukuktaki düzenlemelere rağmen hala tehdit altındadır... Roma ve Papalık (the Holy See) içinde yer aldığı tüm uluslar arası organizasyonlarda şunu hatırlatacağının güvencesini veriyor; insanoğlu tarafından ve insanoğlu için varolan dünyada, toplumların organizasyonları ancak insani boyutu merkeze alırlarsa bir anlam ifade eder.

Hristiyanlığın Küreselleşmesi

Kilise'nin küreselleşme sürecinden etkilendiği açıktır. Ormerod ve Clifton'a göre Kilise aynı zamanda misyonu ışığında Tanrı Krallığını (The Kingdom of God) vaaz etmek zorundadır ve bu sebeple küresel toplumun kültür ve yapısının şekillendirilmesine katkıda bulunma zorunluluğu vardır (2009: 18). Bu yönüyle Hristiyanlık küreselleşmenin seyircisi değil, onun bir aktörüdür (2009: viii).

Küreselleşmeyi bir olgu olarak ele alan ve fakat bu olguya yön verilmesi gerektiğini dile getiren Papa II. John Paul'un şu sözleri Vatikan'ın küreselleşmeye kayıtlı kalmadığının bir işaretidir (Ormerod ve Clifton, 2009: 11):

Küreselleşme, a priori olarak, ne iyidir ne de kötüdür. İnsanların onu getirdiği konum önemlidir. Hiçbir sistemin kendi içerisinde sonu yoktur, tıpkı diğer sistemler gibi, küreselleşmenin de insanlığa, dayanışmaya ve ortak iyiye hizmet etmesi konusunda ısrarcı olmak gerekir.

Hristiyanlığın küreselleşme gerekliliğinin teolojik temelleri de vardır. İslamiyette ve Yahudilikte olduğu gibi Hristiyanlıkta da insanların aynı soydan türedikleri (monogenism), yani Adem ve Havva'dan geldikleri inancı vardır (Eski Ahit, Yaratılış, 2/21-23, Kur'an-ı Kerim, Nisa, 4/1). Adem ve Havva'nın cennette yasak meyveyi yemeleri (Eski Ahit, Yaratılış: 3/1-13, Kur'an-ı Kerim, Araf: 7/19-22) Hristiyanlıkta "ilk günah" olarak kabul edilir ve tüm insanlığın bu günahı taşıdığına inanılır (the universality of original sin). İsa, bu ilk günahın bedeli olarak, çarmıha gerilerek insanlık adına kendini feda etmiştir. Kurtuluş İsa'ya inanmakta yani Kilise'dedir ve Kilise'nin dışında kurtuluş yoktur. Tüm ruhların kurtarılması ise İsa tarafından verilen bir görevdir:

Gökyüzünde ve yeryüzünde bütün yetki bana verildi. Bu nedenle gidin, bütün ulusları öğrencilerim olarak yetiştirin. Onları Baba, Oğul ve Kutsal Ruh'un adıyla vaftiz edin. Size buyurduğum her şeye uymayı onlara öğretin. İşte ben, dünyanın sonuna dek her an sizinle birlikteyim (Yeni Ahit, Matta: 28).

Aziz Paul'un misyonerlik çabalarından sonra, Katolik Kilisesi Asya'da, Afrika'da ve Latin Amerika'da çağdaş misyonlar üstlenmiş ve İncil'i tüm uluslara yaymak için daima ulusal ve kültürel sınırları aşmıştır (Ormerod ve Clifton, 2009: 12). Daha sonraları Papa II. John Paul ve Papa XVI. Benedikt Avrupa'nın yeni bir evangelizasyonu çağrısı yapmış (Ormerod ve Clifton, 2009: 14), 1999'da Meksika'ya son ziyaretinde Papa II. John Paul Amerika'daki tüm piskoposları bir araya toplamış ve onlara kendilerini ulusal Katolik kiliseleri olarak görmemelerini, tek bir Amerikan Katolik Kilisesi altında birleşmelerini tavsiye etmiştir (Casanova, 2001: 434). Papaların kiliseler birliği söylemleri Avrupa Kilisesi'nden Dünya Kilisesi'ne geçiş olarak da nitelendirilebilir. Katolikliğin küreselleşmesinin en önemli beş kilometre taşı Casanova kronolojik olarak şu şekilde sıralar:

1. 1870'de I. Vatikan Konsili papanın yanılmazlığını (infallibility/ismetlik) ve papanın bütün Katolik Kilise'sinin üzerinde olduğunu ilan etti. (Katolik olmayan liberal devletler papalığın ulus üstü söylemlerini kabul ederken, Katolik monarklar ve devletler devletin üstünlüğü savlarını devam ettirdiler).

2. XV. Benedikt'in papalığı iki sebepten ötürü Katolikliğin küreselleşme sürecinin başka bir kilometre taşıdır. Birincisi, XV. Benedikt Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra seçildi ve Birleşmiş Milletler organizasyonunu destekledi. Milli birliğin, insani birlik veya Hristiyanların birliğinden daha güçlü olduğu ispatlandı. Bundan başka, papalar devlet egemenliğini sınırlayan, uluslararası sorunlarda arabuluculuk yapan, milletler ailesinin çıkarlarını temsil eden Dünya Mahkemesi'nden (the World Court), Birleşmiş Milletler'e kadar tüm uluslararası organizasyonları desteklediler. İkincisi, Vatikan'ın yerli rahiplerin istihdamını teşvik etmesi, Avrupa'nın kolonyal mirası ile bağları kopararak Katolik Kilisesi'nin uluslararasılaşması için zemin hazırlaması da XV. Benedikt'in papalığı döneminde idi.

3. XXIII. John'un papalığı Katolik küreselleşmede başka bir kilometre taşıdır. Bunun sebebi sadece II. Vatikan Konsili'ni toplaması ve onun kurumsallaştırdığı güncelleştirme (aggiornamento) süreci değil, aynı zamanda Pacem in Terris (1963) genelgesindeki (encyclical) insan haklarını modern söylemle kaynaştırarak tanımlamasıdır.

4. II. Viyana Konsili'nin ardında Kilise insan hakları söylemini kabullendi ve bütün dünyaya gönderdiği mektuplarda bunu papalığın genelgesinin bir parçası haline getirdi. Bu yolla, 1970'lerin ortalarından 1990'lara değin süren üçüncü dalga demokratikleşmede

Katolik Kilisesi'nin ve Katolik hareketinin küresel bir rolü oldu. Gerçekten Katolik Kilisesi küresel insan hakları devriminin öncüsü olmuştur.¹

5. Papa II. John Paul bu küresel devrimin etkili bir sesi olmuş ve Katolik Kilisesi'nin tam anlamıyla küreselleşmesini temsil etmiştir. Kilise halen kapitalist küreselleşmeyi sorgulamakta, piyasa ekonomilerinin insanileşmesi ve ahlakileştirilmesini talep etmekte ve dünya kaynaklarının dağıtılmasında adaletli olunması gerektiğini dile getirmektedir (Casanova, 2001: 431-434).

Ormerod ve Clifton'a göre Katolik Kilisesi küreselleşmeden etkilenmekle birlikte küreselleşen kurumların en eskilerinden biridir. Hatta onlara göre ilişkilerin ve bağlantıların uluslararasılaşması, çalışanların ve kaynakların küresel hareketi, küresel kimliğin kurumsal ve kültürel olarak devam etmesi gibi küreselleşmenin birçok modern yönü Kilise'ye benzer (2009: 15).

Katolikliğin ve genel olarak Hristiyanlığın küreselleşmesinde farklı tarikatların ortaya çıkması ve yerleşme farklı bir yer tutar. Thomas'ın belirttiği gibi insanlar dinlerini bu dünyayla bağdaştırmaya çalışırlar (2007: 54). Aslında sadece dünyayla değil, yeni bir dini kültürleriyle, iktisadi ve toplumsal yaşamlarıyla ve hatta önceki inançlarıyla da uyumlu hale getirmek isteyebilirler. Bu durum din içerisinde bir bölünmeye sebep olabilir ve Hristiyanlık bu bölünmeyi yaşamıştır. Walter Kasper Hristiyanlar arasındaki bölünmenin dünya misyonunu yerine getirmede en büyük engellerden birisi olduğunu belirtir (aktaran, Ormerod ve Clifton, 2009 : 20). Oysa farklı bir bakış açısıyla Hristiyanlığın farklı formatlarının ve yerel şartlarla bağdaştırılabilirliğinin onun yayılmasında etkili olduğu düşünülebilir. Hristiyanlığın yerel şartlarla bağdaştırılmasına bir örnek olarak Kuzey Meksika'da yaşayan Tarahamuralar verilebilir. Bu insanlar Hristiyanlığın elementlerini geleneksel mitoloji ile birleştirirler. Güneş'e ve Ay'a karşılık gelen Tanrı'ya ve O'nun karısı Bakire Meryem'e ve onların oğlu İsa'ya inanırlar. Onlara göre bütün Kızılderililer bu kutsal aileden gelmekteyken, Kızılderili olmayanlar Şeytan ve onun karısının çocuklarıdır (Jenkins, 2002: 132). Bu örnekte görüldüğü ve Kubicki'nin de belirttiği gibi İsa'nın öğretisi bütün insanlığa yönelince Hristiyan vahyinin evrenselliği farklı şekillerde anlaşılmaya başlanmış (2005: 155) ve misyon temelli hareket eden Kilise'nin küresel kültür de dahil, kendisini kuşatan kültürleri kabullenmesi bir zorunluluk haline gelmiştir (Ormerod ve Clifton, 2009: 20).

Protestan reformcular evrensel perspektiften kültürlerin ve milletlerin çeşitliliğini görebilmişlerdir. Bağışlama, inanç ve kurtuluş evrensel kavramlardır ve Protestanlar bunların içini dünyadaki herkes tarafından kabul edilebilir bir şekilde doldurmaktadırlar. Protestanlığın bir tarikatı olan Pentekostalizm'in bu yapısı onu en hızlı yayılan Hristiyanlık hareketi haline getirmiştir. Ormerod ve Clifton bu yapıyı şu şekilde tahlil eder (2009: 17):

Pentekostalizm'in biricik kapasitesi, küreselleşme ile aynı hızda hareket eden XX. yüzyıl modernizmine paralel olarak ortaya çıkan küresel ve yerel sosyal olaylara göre şekil alabilmesidir. Pentekostal büyümenin moderniteye ve küreselleşmeye karşı köktenci tepkinin bir parçası olarak ortaya çıktığı iddia edilse de, bu, Pentekostal kimliği ve hareketin teolojisinin (ecclesiology) doğasını yanlış anlamak olur. Pentekostaller teolojik olarak muhafazakar olmakla birlikte, hareketin kalbi dar bakışlı bir köktencilik barındırmaktan ziyade evrensel güçlenmeyi esas alır. David Martin'in gözlemlediği

¹ Woodhead, II. Viyana Konsili kararlarının küresel çapta uygulanmasında modern Katolikliğin giderek küreselleşen doğasının bir bulgusu olarak nitelendirdiği Özgürleş(tir)me Teolojisi'nin (Liberation Theology) önemine dikkat çeker. Özgürleş(tir)me Teolojisi'nin ortaya çıkışı Latin Amerika piskoposlarının 1968'de, Meden/ Kolombiya'da toplantılarıyla başlatılmaktadır. Bu toplantının konusu henüz yeni sonlanmış olan Vatikan Konsili kararlarının Latin Amerika'ya uygulanmasını tartışmaktı. Latin Amerika'da ortaya çıkan bu teoloji, oradan dünyanın gelişmekte olan kısmına ve Üçüncü Dünya'ya yayılmıştır. 1980lerin ortasında Katolikliğin 840 milyona ulaştığı tahmin ediliyordu. Bunların 277 milyonu Avrupa'da, 352 milyonu Güney Amerika'da, 64 milyonu Kuzey Amerika'da, 70 milyonu Afrika'da, 71 milyonu Asya'da ve 6 milyonu Okyanusya'da yaşamaktaydı. 2000 yılında Katoliklerin %70inin dünyanın güney kısmında yaşadığı tahmin edilmektedir. Woodhead bu gelişmeyi de Özgürleşme Teolojisi'nin bir sonucu olarak görmektedir (2005: 187).

üzere Pentekostalizm, küreselleşen toplumun da karakteristiği olan gönüllü yayılmayı ve rekabetçi çoğulculuğu temsil eder. Hareket, Hristiyanlığın demokratikleşmesinin bir ürünü olarak eski gelenekler ve hiyerarşik yapılarla sınırlandırılmamıştır ve küresel toplumdaki eğilimleri yerel bağlama adapte edebilir. Pentekostalizm, bu yüzden, küreselleşmeye karşı bir tepki değildir, onun bir ürünüdür ve küreselleşmenin geleceğine katkıda bulunacaktır.

Pentekostalizm'in anti-hiyerarşik ve anti-kurumsal yapısından birçok yazar övgüyle bahsetmektedir. Pentekostalizm bu yönüyle *Küresel Bir Kültür, Bir Seyahat Dini, Küresel Bir Hristiyanlık* ve *Bir Dünya Cemaati* hareketi olarak tasvir edilir (Ormerod ve Clifton, 2009: 15). Casanova'ya göre Pentekostalizm, kendiliğinden hem küresel hem yerel olması açısından tarihsel olarak eşsizdir ve örneğine rastlanmamış bir harekettir (2001: 437).

Küresel teknolojilere çabuk adapte olan Pentekostaller, bu teknolojiyi İncil'i paylaşmak ve kilisenin ufkunu genişletmek için kullanırlar. Ayrıca uluslararası konferanslar, yazılı eserler, kitle iletişim araçları, sayısız kişisel bağlantılar yoluyla da Ruh'un tecrübe edilen deneyimlerini paylaşmakta, teolojik diyaloglar kurmakta ve kültürler arası stratejiler geliştirmektedirler (Ormerod ve Clifton, 2009 : 18).

Pentekostalizm'in temel bir özelliği fakirler arasında yayılma hızının yüksek olmasıdır. İsa'nın "fakirler kutsanmıştır" sözünü hatırlatan Jenkins, Pentekostalizm'in XX. yüzyıl Brezilya'sında fakirlerin ana örgütlenmesi olduğunu söyler (2002: 74). Andrew Chesnut'un şu sözü Jenkins'in tespitini perçinler niteliktedir: "Katolik Kilisesi fakirleri seçti ama fakirler Pentekostalizm'i seçti" (aktaran Jenkins, 2002: 156). Casanova, Pentekostalizm'in küresel yayılımı ile ilgili şu bilgileri verir (2001: 436-7):

Latin Amerika Protestanlarının üçte ikisi Pentekostal Karizmatiklerdir. Gerçekten Latin Amerika, özellikle Brezilya, çok kısa bir zamanda Pentekostal Hristiyanlığın merkezi olmuştur. Pentekostal Hristiyanlığın Sahraaltı Afrika'da (Gana, Nijerya, Zimbabve, Güney Afrika) büyümesi bir patlamadır. Bununla birlikte Afrika Pentekostalizmi, Latin Amerika'daki gibi yerel ve bağımsızdır. Aynı şey Kore ve Çin'deki Pentekostalizm için de söylenebilir. Gerçekten, küresel Pentekostalizm Avrupa, Afrika, Amerika ve Asya'daki paralel gelişmelerin yayılmasının kaynağıdır. Bu gerçek anlamda ilk küresel dindir.

Pentekostallerin sayısının bugün 250 milyon olduğu ve hatta Karizmatik Hristiyanlar eklendiğinde 2.3 milyarlık Hristiyan dünyasının çeyreklik kısmına tekabül ettiği belirtilmektedir (URL-1, 2006). Jenkins, tahminlere göre Pentekostallerin sayısının 2050'den önce 1 milyarı geçeceğini belirtmektedir (2002: 8).

Pentekostalizm'in ya da genel olarak Protestanlığın kurumsallaşmamış yapısını, Grace Davie'nin "Religion in Britain since 1945" isimli kitabının alt başlığında olduğu gibi "believing without belonging" (ait olmadan inanmak) olarak tanımlayabiliriz. Casanova, Davie'nin bu sözünün Avrupa üzerinden "belonging without believing" (inanmaksızın ait olmak) şeklinde de okunabileceğini belirtir (aktaran Berger, 2005: 341). Berger'in aktarımına göre Batı ve Orta Avrupa'da insanların kiliseye devamında, dinin kamu hayatına etkisinde ve dini memuriyetleri seçen insan sayısında dramatik bir düşüş vardır. Bu, geleneksel dini inançlarını ikrar eden insanların sayısındaki düşüşle de kendini göstermektedir. Alman analistler bu kaymayı ve çok sayıda insanın dindarlıklarını geleneksel olmayan, bireyselleşmiş ve kurumsallaşmış gevşek yollardan tanımlamasını ve pratiğe aktarmasını nitelemek için "kiliseden kopma" (Entkirchlichung/de-churchification) terimini kullanmaya başlamışlardır (Berger, 2005: 340-1).

Latin Amerika'da Hristiyanlık farklı görünümelerde yayılmakta, Avrupa'da sekülerleşme daha fazla ön plana çıkmaktadır. Hristiyanlığın Asya serüveni ise yüzyıllar içerisinde farklılık göstermiştir. XIII. yüzyılda Asyalı Hristiyanların sayısı Avrupa'daki Hristiyanların sayısından fazladır. Fakat 1350 ve 1500 arasında Asya'daki Hristiyan nüfusu dramatik bir biçimde azalınca Hristiyanlık bir "Avrupa dini" görünümü kazanmıştır (Freston, 2007: 30). Bugün Hristiyanların yaklaşık %13'ünü barındıran Asya'nın yalnızca %6.5'i

Hristiyan'dır. Görüldüğü üzere Asya'nın tekrar Hristiyanlaştırılması istenilen düzeyde olmamıştır. Başpiskopos Giovanni Benelli, ortaçağlarda ve hatta 20 yıl öncesine kadar Asya'nın Hristiyanlık yönünde dönüşümünün önündeki en büyük engelin Kilise'de gücün merkezileşmesi olduğunu belirtmektedir (Ormerod ve Clifton, 2009: 13)

Afrika'nın Hristiyanlaşması ise Hristiyanlık adına umut vericidir. Latin Amerika ve Afrika Hristiyanlığı öylesine sahiplenmişlerdir ki, onun bir Avrupa dini görüntüsü vermesinden rahatsız olmaktadır. Vitalino Simalox (Maya) "Hristiyanlaştırmak Batılılaştırmakla aynı değildir" (aktaran Ormerod ve Clifton, 2009: 13) demektedir, Charles Domingo (Mozambik) ise Avrupa'yı bir konuda uyarmaktadır: "Eğer Avrupa ile iletişim kurabilecek kadar yeterli gücümüz olursa, onlara kendilerini Christendom (Hristiyan medeniyeti) değil, Europandom (Avrupa medeniyeti) olarak isimlendirmelerini tavsiye edeceğiz" (aktaran Jenkins, 2002: 39).

Jenkins, Afrika'nın Hristiyanlaşması ile ilgili olarak ilginç tespitlerde bulunmakta ve anekdotlar aktarmaktadır. Ona göre, Hilarie Belloc'un Avrupa İnanç'tır (Europe is the Faith) sözü Afrika İnanç'tır şekline dönüşmektedir ve zamanı geldiğinde Kuzey; seküler, rasyonel ve hoşgörülü, Güney ise ilkel ve radikal olacak ve Kuzey kendini (ötekilik anlamında) Hristiyanlığa karşı tanımlayacaktır (Jenkins, 2002: 162). Güney Afrika Anglikan Kilisesi başpiskoposu Desmond Tutu'nun "beyazlara karşı kibar olun, onların insanlıklarını ortaya çıkarmanıza ihtiyaçları var" sözü, Jenkins'in "Kuzey'in Hristiyanlaştırılması" söylemiyle aynı doğrultudadır. Jenkins'in aktardığına göre, bugün Büyük Britanya 50 milletten 1500 misyonere ev sahipliği yapmaktadır. Çoğu Afrika ülkelerinden gelen bu misyonerler bu manevi çölü yeşil ve putperest topraklar olarak tanımlamaktadırlar. Bu misyonerlerden birisi olan Ugandalı Stephen Tirwomwe, "Uganda'da bizim kiliselerimizde boş oda yokken, burada kiliseye ilk gittiğimde içerisini boş görmek beni çok üzmüştü. Britanya'nın ciddi bir dirilişe (revival) ihtiyacı var. Çok fazla sekülerleşmiş ve bu ülkenin tekrar dine döndürülmesi (reconverting) gerekiyor" demektedir. Brezilyalı bir Anglikan başpiskoposunun sözü ise durumu özetlemektedir: "Londra bugün misyonerlik alanıdır" (Jenkins, 2002: 205). Jenkins, Hristiyanlığın geleceği ile ilgili olarak tahmini verilere dayanan bir aktarım yapmaktadır (2002:2-3):

Hristiyanlık yeni yüzyılda hızlı bir şekilde yayılacak, ama inananların çoğu ne Avrupalılar ne de Avrupalı-Amerikalılar (Euro-American) olacak. Dünya Hristiyan Ansiklopedisi'ne göre bugün (2002) 2 milyar Hristiyan var; bu gezegenin üçte biri demek. En geniş blok, 560 milyon kişiyle hala Avrupa'da. Latin Amerika 480 milyon kişiyle ona çok yakın. Afrika'da 360 milyon, Asya'da 313 milyon, Kuzey Amerika'da 260 milyon Hristiyan yaşıyor. 2025 yılında Hristiyanların sayısının yaklaşık 2.6 milyar olacağı, bunların 633 milyonunun Afrika'da, 640 milyonunun Latin Amerika'da, 480 milyonunun Asya'da yaşayacağı, Avrupa'nın ise 555 milyonla üçüncü sıraya gerileyeceği öngörülmüyor.

Hristiyanlığın geleceği ile ilgili önemli konuları ele alan bir diğer isim olan Woodhead, önemli gördüğü 6 maddeyi şu şekilde sıralar (Woodhead, 2005: 203-6):

1. Sekülerleşme: Sekülerleşme modernleşmenin bir karakteristiğidir ve Batı modernitesi ile içli dışlı olan Hristiyanlık bu süreçten çok fazla etkilenmiştir. Özellikle Batı Avrupa'da sekülerleşme oranı yüksektir. Genel olarak bakıldığında da Birleşik Devletlerde Kilise'ye gidenlerin sayısı Avrupa'dakilerden daha fazladır (bazı tahminlere göre %40 daha fazla).
2. Küreselleşme ve Post-Kolonyalizm: Dünyanın Batılı olmayan kesiminde Hristiyanlık XX. yüzyılın ikinci yarısından sonra hızlı bir şekilde yayılmaktadır. Bu, Hristiyanlığın ikinci küreselleşme evresi olarak da görülebilir. Birincisi misyoner eylemlerini

çağrıştırıyordu ve Batı kolonyalizmi ile ilgiliydi.² İkincisi postkolonyaldır ve daha hızlı yayılmaktadır. Birincisinden farklı olarak daha yerlidir. Bugün sadece birkaç Batılı Hristiyan kendi kültürlerinin üstün olduğuna, Hristiyanlığın üstün formuna sahip olduklarına ve bunu diğer milletlere empoze etmek gerektiğine inanır. Batı dışı Hristiyanlık kendinden emin bir şekilde büyüyor ve hatta bazen fikirlerini ve enerjisini Batı'ya geri ihraç ediyor. Bu belki Hristiyanlığın yüzünü değiştirebilir ve Batı'nın öncelikleri Hristiyanlığın geleceği üzerinde daha az etkili olabilir.

3. Moderniteyle uzlaşma: Bütün geleneksel, premodern Hristiyanlık formları moderniteye tepki göstermeye zorlanmış, çoğu durumda ise onun belirli yönleriyle (özellikle iktisadi ve siyasi konularda) uzlaşma yoluna gitmişlerdir.

4. Hristiyanlığın Kadınsallaşması: Kiliseye giden kadınların sayısı erkeklerden fazladır ve kadınlar kilise hayatı içerisinde erkeklerden daha aktif bir şekilde yer almaktadırlar. Benzer bir şekilde Hristiyanlık da kadınsı olarak nitelendirilebilecek sevgi, yumuşaklık ve ilişki gibi konular ve değerler üzerine odaklanır. Hristiyanlığın en hızlı yayılan şekli olan Karizmatik Hristiyanlık kadınları cezp etmede oldukça başarılıdır. Roma Katolikliği ve Ortodoksluk halen kadınların papazlığa atanmasına (ordination) karşı olmakla birlikte, çoğu Protestan tarikatı bunu uygulamaya başlamıştır.

5. Gelenekten kopma (De-traditionalization) ve hürmetten uzaklaşma: Neredeyse bütün Hristiyanlık biçimlerinde otoriteye güven ve itaat, aşamalı bir şekilde bireysel akıl, deneyim ve tercih lehine azalmıştır. Geçmişe ve geleneğe saygının azaldığı bu süreç gelenekten kopma olarak tanımlanabilir.

6. Hayata dönüş: Öteki dünyanın bu dünyadan daha gerçek ve daha önemli olduğu inancı zayıflamaya başlamaktadır. Bunun sonucunda da cehennem, Araf ve lanet gibi konular üzerine vurgu azalırken, Hristiyanlığın içinde bulunulan zaman ve mekan içerisinde de hayatları değiştirebileceği vurgulanmaktadır.

Sonuç

Bir olgu olarak küreselleşme bir yandan dinlerin -teolojik olmasa bile- pratiksel dönüşümüne sebebiyet verirken, diğer yandan dinlere yayılma zemini hazırlayarak küreselleşmelerini sağlamaktadır. Başka bir görüşe göre ise, "küreselleşme hem dinin icra boyutunu canlandıracak sosyal ortamlar hazırlamakta hem de fonksiyonel yapısında (teoloji ve ibadet) ciddi tahribat yaparak onun küresel bir sistem olmasını engellemektedir" (Arslan, 2002: 41). Appleby'e göre İslam ve Hristiyanlık yıllardır küresel çapta düşünmekle birlikte, bu düşünme küreselleşme çağında farklı bir şekil almıştır. Örneğin Tebliğ Cemaati, Hristiyan Pentekostaller ve Mormon misyonerler gibi küreselleşmiş/küreselleşen güçler bir "kimlik hareketi" olarak devam etmektedirler (2008: 129).

XXI. yüzyılın sonunda dünyanın nasıl bir görünüm kazanacağına, muhtemelen, İslam ve Hristiyanlığın rekabeti ve bu rekabetin sonucu etkili olacaktır. Hristiyanlığın küreselleşmesinden çalışma içerisinde bahsedildi. İslam'ın küreselleşmesine bakıldığında ise Hristiyanlık karşısında bir konuda dezavantajlı gibi görünmektedir. Hristiyanlık herhangi bir şeriat vaaz etmeyerek toplumsal, iktisadi ve siyasal yapıya kolay uyum sağlayabilirken, İslam'ın bireysel kabulü kolay olmakla birlikte, vaaz ettiği ve uygulanmasını farz olarak gördüğü katı şeriatı geniş çaplı bir kabulü engellemektedir. İslam'ın -daha ziyade- kültürel esnekliği içinde barındıran Sufizm yoluyla yayılmasının sebebi de budur. Sufist yayılma İslam'ın şeriatından kopması demektir ki, bu durum, Akbar'ın "bugün İslam'a tehdit İsa'dan çok Madonna, din değiştirmeden çok sekülerleşmedir" (aktaran Freston, 2007: 46) tezini desteklemektedir. İslam'ın katı kuralcılığı ile postmodernitenin "her şey uyar" (anything goes) felsefesinin nasıl bağdaşacağı ya da bağdaşıp/bağdaşmayacağı ve İslam'ın modernite ya da

² Kenya'nın ilk başbakanı Jomo Kenyatta'nın şu sözü Hristiyanlık ile kolonyalizmin birlikte algılanmasının bir örneğini oluşturmaktadır: Avrupalılar geldiklerinde onların elinde İncil, bizim elimizde ise topraklarımız vardı. Bize gözlerimizi kapatıp dua etmeyi öğrettiler. Gözlerimizi açtığımızda baktık ki İncil bizim elimizdeydi. Topraklarımız ise beyazların olmuştu.

postmodernite ile mücadelesinin (Benjamin Barber'in deyimiyle Jihad vs. McWorld) sonuçları İslam'ın ve dünyanın geleceği açısından önemli olacaktır.

Huntington'a göre 1900'de dünya nüfusuna oranla %29.9 olan Hristiyan nüfusu, 1980'de zirveye ulaşmış ve %30 olmuştur. Hristiyan nüfus düşüşe geçecek ve 2025'te muhtemelen yaklaşık %25 seviyesinde olacaktır. 1900'de %12.4 olan Müslüman nüfus ise 1980 itibarıyla %16.5 (bazı tahminlere göre %18) oranına yükselmiştir. 20. yüzyılın sonunda %20'ye ulaşacak bu rakam, 2025 yılında dünya nüfusunun %30'una tekabül edecektir. Huntington'ın iddiasına göre Hristiyanlık esas olarak din değiştirmeye yayılırken, İslam ise din değiştirme ve doğumlarla yayılmaktadır ve bu sebeple uzun vadede Muhammed kazanacaktır (Huntington, 1996: 65-6).

Huntington'ın bu tezine Hristiyan dünyasından ciddi tepkiler gelmiştir. Bunlar arasında Woodhead ve Jenkins'in ortaya koyduğu veriler ve tahminler önemlidir. Woodhead'in Dünya Hristiyan Ansiklopedisi'nden aktardığı veriler Huntington'ın verileri ile uyuşmamaktadır.

Tablo 3: Hristiyanlığın dünya nüfusuna oranı

Yıl	800	900	1980	2000
Nüfus (milyon)	02.6	619.9	373.9	259.6
Hristiyanlar (milyon)	08.2	58.1	432.7	019.9
% Hristiyan	3.1	4.4	2.8	2.2

Kaynak: David B. Barrett (ed): World Christian Encyclopedia (Nairobi), New York: Oxford University Press, 1982, s. 3.

Jenkins 2050 yılında en fazla nüfusa sahip 15 ülke arasına gireceği tahmin edilen Birleşik Devletler, Nijerya, Brezilya, Etiyopya, Filipinler, Meksika ve Rusya gibi ülkelerdeki artan Hristiyan nüfusu göz önünde bulundurarak Hristiyanlığın 2050 yılında da %32-34'lük oranını koruyacağını iddia etmektedir (2002: 84-90). 2000 yılında dünya nüfusuna oranla % 19.6'lık bir paya sahip olan İslam'ın ise 2025 yılında % 22.8, 2050 yılında %25 oranına ulaşacağı tahmine edilmektedir (URL-2, 2010). Bu oranlar ortaya konulurken doğurganlık ve din değiştirme hızlarının aynı kalacağı varsayılmaktadır. Huntington'ın tezine karşı çıkarken kullanılan başka bir argüman ise, onun iddia ettiğinin aksine, Hristiyanlığın sadece din değiştirme ile yayılmadığı -özellikle Afrika ve Latin Amerika'daki hızlı nüfus artışıyla birlikte- Hristiyanlığın doğumlarla da yayıldığıdır. Nüfus artış oranları verileri de bu iddiayı desteklemektedir.

Son olarak belirtmek gerekir ki, yukarıda aktarılanlar sadece nicel verilerdir ve dinlerin dünyanın şekillendirilmesindeki etkisini nicel verilerle açıklamak yanıltıcı olacaktır. Dünya nüfusunun yaklaşık %19'unu oluşturan Hindu ve Budistlerin küresel kültüre katkıları çok düşüken, nüfusları dünya nüfusunun yalnızca %0.2'sinden ibaret olan Yahudilerin dünyanın modern görünümüne katkılarının çok büyük olması nicel yanıltıcılığın en güzel örneğidir. Küreselleşme açısından önemli olan nicel büyüklük değil, dinin niteliği (toplumsal, iktisadi ve siyasal yaşama etkisi) ve dünyayı değiştirme potansiyelidir. Çalışmanın başında Casanova ve Berger'den aktarıldığı üzere, küreselleşme çağında liberal modele adapte olmayan, şahsileşmeyen (privatization) ve toplumsal mesajını değiştirmeden koruyabilen dinler geleceğin şekillendirilmesinde ana unsur olacaklardır.

KAYNAKÇA

APPLEBY, R. Scott (2008). "Building Sustainable Peace: The Roles of Local and Transnational Religious Actors", (ed.) Thomas Banchoff, *Religious Pluralism, Globalization, and World Politics*, New York: Oxford University Press, pp. 125-154.
ASLAN, Adnan (2002). "Küreselleşme ve Din", *Köprü*, S. 77, s. 32-48.

- ATTAS, Nakib El (2003). *İslam, Sekülerizm ve Geleceğin Felsefesi*, çev. Mahmut Erol Kılıç, 3. baskı, İstanbul: İnsan Yayınları.
- BAUMAN, Zygmunt (2010). *Küreselleşme: Toplumsal Sonuçları*, 3. basım, İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- BERGER, Peter (1996). "Secularism in Retreat", *The National Interest*, Winter, n46: 3(10), pp. 1-11.
- BERGER, Peter (1999). "Desecularization of the World: A Global Review", (ed) Peter Berger, *Desecularization of the World: Resurgent and World Politics*, Washington: Ethics and Public Policy Center, pp. 1-18
- BERGER, Peter (2005). "Secularization and de-secularization", (ed) Linda Woodhead, *Religions in the Modern World*, New York: Routledge, pp. 336-344.
- BEYER, Peter (2000). *Religion and Globalization*, London: SAGE Publications.
- BEYER, Peter (2007). "Globalization and The Institutional Modeling of Religions", (ed.) Peter Beyer, Lori Beaman, *Religion, Globalization and Culture*, 2007, Laiden: Hotei Publishing, pp. 167-186.
- CASANOVA, Jose (2001). "Religion, the New Millennium, and Globalization", *Sociology of Religion*, S. 62:4, pp. 415-441.
- FRESTON, Paul (2007). "Globalization, Religion and Evangelical Christianity: A Sociological Meditation from the Third World", (ed.) Ogbu Kalu, Alain Low, *Interpreting Contemporary Christianity: Global Processes and Local Identities*, William B. Eerdmans Publications, pp. 24-51.
- HUNTINGTON, Samuel (1996). *The Clash of Civilizations and the Remaking of World Order*, New York: Simon&Schuster Paperbacks.
- JENKINS, Philip (2002). *The Next Christendom: The Coming of Global Christianity*, New York: Oxford University Press.
- KALE, Sudhir (2004). "Spirituality, Religion, and Globalization", *Journal of Macromarketing*, Volume 24, pp. 92-97.
- KUBICKI, Dominik (2005). "Globalization as Christianity's Engagement with the Cultures and Historical Religions of the World", (ed.) Tadeusz Buksinski, Dariusz Dobrzanski, *Eastern Europe and the Challenges of Globalization*, Washington: The Council for Research in Values and Philosophy, pp. 155-176.
- ORMEROD, Neil, CLIFTON, Shane (2009). *Globalization and the Mission of the Church*, 2009, New York: T&T Clark.
- PAUL, Pope John II (1997). *Agenda for the Third Millenium*, London: Harper Collins.
- PAYNE, Daniel (2003). "The Challenge of Western Globalization to Orthodox Christianity", (ed) Jonathan Sutton and Vin van den Bercken, *Orthodox Christianity and Contemporary Europe*, Leuven: Uitgeverij Peeters, pp. 133-144.
- PETERSON, Anna, VASQUEZ, Manuel, WILLIAMS, Philip (2001). *Christianity, Social Change and Globalization in the Americas*, Piscataway: Rutgers University Press.
- Pope Pius IX, (1864). **Syllabus of Errors**, <http://www.ewtn.com/library/PAPALDOC/P9SYLL.HTM> (Erişim) 01.09.2012
- ROBERTSON, Roland (2007). "Global Millennialism: a Postmortem on Secularization", (ed.) Peter Beyer and Lori Beaman, *Religion, Globalization and Culture*, Leiden: Hotei Publishing, pp. 9-34.
- SHEN, Vincent (2007). "Globalization, Christianity and Confucianism: On Strangification and Generosity to the Other", (ed.) Zhao Dunhua, *Religions and Civilizations in the Era of Globalization*, Washington: The Council for Research in Values and Philosophy, pp. 179-198.
- THOMAS, George (2007). "The Cultural and Religious Character of World Society", (ed.) Peter Beyer and Lori Beaman, *Religion, Globalization and Culture*, Leiden: Hotei Publishing, pp. 35-56.
- URL-1 (2006). <http://pewforum.org/Christian/Evangelical-Protestant-Churches/Pentecostal-Resource-Page.aspx> (Erişim) 03.09.2012
- URL-2 (2010). <http://fastestgrowingreligion.com/numbers.html> (Erişim) 03.09.2012
- WOODHEAD, Linda (2005). "Christianity", (ed) Linda Woodhead, *Religions in the Modern World*, New York: Routledge, pp. 177-209.